

En allmän kungörelse

Jag har fått en del gamla papper och foton från tidigare generationer. Bland annat en kungörelse daterad den 6 september 1779. Undertecknad av Jacob Johan Gyllenborg vilken måste ha varit landshövding. Dokumentet är även signerat av prästen att det är uppläst i Sollentuna kyrka den 26 september. Man känner på dokumentet att det består av lumpapper.

Hur kan detta dokument ha kommit i min ägo? Det måste ha kommit från min farmor Lisa, och hur har kungörelsen förts fram till henne?

Den enda förfader som har anknytning till Sollentuna är Johan (Jan) Björn. Innan han blev soldat den 18 maj 1790 för roten Helgesta i Håbo-Tibble socken var han torpare i Sollentuna. Han titulerades statartorpare i födelseboken 1789, varför han sannolikt såg en bättre utkomst som soldat. Det var ju ändå vågat eftersom Sverige låg i krig med Ryssland och han sannolikt kom att delta i slaget vid Svensksund under sommaren 1790. Där deltog han då som roddare på en kanonslup, vilket var uppgiften för Upplands regemente.

Jan Björns födelseplats och fader är okända. Han påträffas tidigast i Sollentuna med sin moder när han är i yngre tonåren. Han bör vara född 1763 eller 1764. Flera olika uppgifter förekommer.

År 1779 då kungörelsen är daterad tycks Jan ha arbetat som dräng hos bonden Jacob Bengtsson i Bagare, jämför Bagarbyvägen i Sollentuna. Kungörelsen omtalar att man kan lämna säd i Norrtälje kronobränneri och få betalt med hälften i brännvin och hälften kontant. Kungörelsen förespeglar även att brännvinet ska kunna säljas med god förtjänst.

*Til detta Läns invånare lemnas härmed den underrättelse;
det de äga frihet nu som tilförne, försälgnings-dagar=
ne wid Norr – och Södertelje Krono Brännerier tilbyta sig
bränvin för Råg och Korn, då Rågen uti instundande
October, November, och December månader emottages för
Två Riksdaler, Tjugyfyra Skilling Specie Tunnan, och
Kornet til En Riksdaler, Fyratio Skilling; Jag förmodar at
Landtmännen lär af denna anstalt finna, at detta bidrager til
deras nytta, då de får hälften i Contante penningar, och
hälften i wara, som snart kan i penningar förwandlas.
Stockholm å Lands=Cancelliet den 6 September 1779.*

JACOB JOHAN GYLLENBORG

Eftersom dokumentet är uppläst i Sollentuna ligger det närmast till hands för den hågade att bege sig till Norrtälje kronobränneri. Följande uppgift är från Roland Palmquist på nätet: "*Kronobränneri*

inrättades i Norrtälje 1776, som enligt första utkastet skulle bestå af 18 pannor och afbränna 11 840 tunnor säd. Verket anlades sedan med 16 drankpannor och åtta klarpannor och afbrändes årligen 7 000 tunnor säd i medeltal. Kronans vinst var två riksdaler på tunnan. Från 1780 - 1786 arrenderades bränneriet af framlidne lagman Engelcrantz.

Wikipedia omtalar att: "*Kronobrännerierna var statens (kronans) anläggningar för brännvinsbränning. De infördes av Gustav III efter beslut vid en hemlig konselj i juli 1775, i syfte att förbättra landets ekonomi, och införsel av utländskt brännvin förbjöds (husbehovsbränning var sedan tidigare förbjudet). Ett sextiototal brännerier inrättades. Det gick dock inte att stävja husbehovsbränningen och därtill ökade supandet till följd av det ökade utbudet. Dessutom gick verksamheten med förlust. Till följd av detta stängdes de flesta brännerierna 1787. Undantag var bland annat Tanto kronobränneri, som var verksamt till 1824.*

Det är ganska långt mellan Sollentuna och Norrtälje, kanske har flera bönder slagit sig samman om en gemensam transport av säd. Kanske har man haft kungörelsen med sig att förevisa vid bränneriet. På något sätt har kungörelsen slutligen hamnat hos Jan Björn. När Jan Björn avlider 1811 bör hans änka tagit hand om kungörelsen. Hon dog tio år senare och då är Stina-Lisa den äldsta av de hemmavarande barnen och hon tar då dokumentet med sig när hon gifter sig påföljande år.

Tjugo år senare, 1842, gifter Stina-Lisa om sig med en man som söker sig till Utö som gruvarbetare. När Stina-Lisa dör 1846 har hon två utflugna söner och två yngre söner kvar på Utö. Mannen har rymt och sönerna placeras hos två olika familjer på Utö. Den äldre är Johan som då är 11 år och den som får kungörelsen. Mitt intryck av att ha läst många gamla dokument är att man var noga med avvitrning, dvs fördelning av arv till barn när en förälder dör, vilket gör att Johan får dokumentet. Johan dör 1870 och har då fyra barn, men kungörelsen finns kvar hos hans änka Eva Lotta Östman. När hon dör år 1900 bor hon hos yngsta dottern Eva Lundholm som var min farmors mamma. Cirkeln är sluten!